

Straža v viharju

Izhaja vsak četrtek • Posamezna številka Din 1'50 • Polletna naročnina Din 15'—
Celoletna naročnina Din 30'— • Čekovni račun: „Straža v viharju“, Ljubljana, št. 16.790

Izdaja: Konzorcij „Straže v viharju“ (A. Tepež) • Urejuje: M. Poštuvan
Uredništvo in uprava: Ljubljana, Miklošičeva 5 • Tisk Jugoslovanske tiskarne (K. Čeč)

Ljubljana, 7. oktobra 1937

Leto IV — Številka 1

Dr. Al. Odar:

Ob našem konkordatu

Konkordat, ki ga je naša vlada predložila proti koncu lanskega leta narodnemu predstavništvu, je vzbudil v javnosti veliko razburjenja. Sicer je usoda modernih konkordatov, kakor je bila že tudi onih iz 19. stoletja, taka, da zadenejo ob svojem nastanku na ugovore in nasprotovanja, med modernimi konkordati sta priča za to predvsem bavarski in avstrijski, izmed onih iz 19. stoletja pa zlasti avstrijski konkordat iz l. 1855, toda tolikšnega viharja, kot je bil pri nas preteklo spomlad in poletje, ni zlepa doživel še kakšen konkordat. Vrh tega pa najbrž še niso vsi napadi končani.

Če ugovore in nasprotovanja, ki so se širili v različnih brošurah in letakih ter so dobili včasih tudi druge oblike, analiziramo, opazimo, da ne potekajo iz enega vira. V tem stavku se nočemo baviti s tem, kolikšen delež je pri gonji zoper konkordat imela strankarska politika, mednarodno brezboštvo ter prostožidarstvo kakor tudi zagrenjenost srbskega pravoslavja, marveč si oglejmo le to, kar so ugovori povedali stvarnega ali vsaj povedati hoteli.

V dve skupini moremo ugovore, kolikor jih je stvarnih, razdeliti. Prva skupina nastopa proti konkordatu kot takemu, druga pa proti predloženemu konkordatu, kakršen je. Omejitve pa je treba takoj, da ti dve skupini ne nastopata ločeno, marveč se med seboj prepletata. Marsikateri ugovor, ki na videz napada le konkretno določbo o konkordatu, je v bistvu naperjen proti konkordatu in katoliški Cerkvi sploh.

Proti konkordatu kot takemu so vsi tisti, ki nočejo ali ne morejo priznati temeljnih pravic katoliške cerkve, da o tistih, ki so tudi proti vsaki konfesiji sploh, ne govorim. Vsak konkordat obsega priznanje suverenosti in mednarodno pravnega subjekta katoliške cerkve. Kdor tega dvojega priznati noče, mora biti proti konkordatu oziroma se mu mora vsaj zdeti konkordat odveč.

Proti konkordatu sploh so pripadniki legalne teorije o naravi konkordata, ki torej smatrajo konkordat le za državni zakon. V smislu te teorije je res nerazumljivo, čemu bi bilo treba izdati zakon o katoliški cerkvi v obliki slovesne meddržavne pogodbe, kot jo predstavlja konkordat. Zakoni o ostalih verah v naši državi, n. pr. zakon o pravoslavni cerkvi, o evangeljskih cerkvah, o židovski in muslimanski verski zajednici so bili izdani v navadni obliki, čemu je bilo torej treba pri zakonu o katoliški cerkvi napraviti izjemo in izbirati nenavadno obliko meddržavne pogodbe ter tako razburiti javnost.

Kdor tako sodi o konkordatu, ta ne pozna ustroja katoliške cerkve in ne ume konkordata. Pri nekatoličanih je takšna nevednost pač opravičljiva, a ne tako pri katoličanih, ki bi morali bistvene poteze svoje cerkve bolje poznati.

V četrto leto ...

»Straža v viharju« je razvila pred tremi leti prapor, na katerem je bilo zapisano: borba za akademsko mladino. Dvignili so se viharji od vseh strani, ki so se zaganjali v ta prapor. Komunisti, marksisti, jugoslovski fašisti so se zakleli, da bi strgali ta prapor stražarjem iz rok: začutili so, da je katoliški totalitarizem in radikalizem edina velesila, ki more zadržati vrat modernemu zmaju: poganškemu totalitarizmu, ki se javlja v obliki bodisi boljševiške bodisi nacionalistične državne diktature: Je to pravi apokaliptični zmaj, ki prožre vse drugo, kar noče dobesedno zlezti pod njegov rep! Ta zmaj grabi otroke in fante, šolo in vzgojo, tisk in prosveto, film in kino, umetnost in literaturo, šport in telovadbo, delavca in kmeta, dijaka in inteligenta, boga in vero! Naš prapor je dostikrat vihral v divjem viharju, a stražarji, zakoreninjeni v nadnaravni moči Onega, ki zavledeli so, da gre za duhovno svobodo božjih vedli so, da gre za duhovno svobodo božjih otrok, za vekotrajna načela Kristusa Kralja, za neskvajeno podobo katoliške slovenske mladine, za pravo svobodo znanosti, da gre za dilemo: osnovnost in duhovnost, poganstvo in krščanstvo, Bog ali satan. Mnogi so dajali nasvete: popustite, začnite s taktiko kompromisov; dejali so, da pretiravamo, da rabimo silo mesto ljubezni, da napadamo mesto da bi se potrpežljivo umikali, da zahajamo v politiko, da razdiramo akademske vrste itd.

Kaj je bil osnovni, najgloblji nagib našemu pokretu? Zavedali smo se, da mora naš sistem, naš pokret, če naj se vzdrži v kaosu modernih zmot, se poglobiti v temelje katolicizma in najprej sam verovati v polno resničnost Kristusove besede: Jaz sem pot, luč, in resnica, jaz sem svet premagal. Ne politični, ne medli in kompromisarski, ampak čisti, nadnaravni, radikalni katolicizem bo nas rešil.

Je-li bila naša teza pravilna?

Svetovna skušnja zadnjih let nas uči, da so sovražniki vseh baž totalitarni, nepopustljivi, brezkompromisni.

Sovjetska država je proglasila že otroka za svojo last, še več, šola ga vzgaja že od nežne mladosti za pobornika komunizma in brezbož-

ništva. V teku dveh let je sovjetska država vpisala dva milijona otrok od 8. do 14. leta v organizacijo »mladega brezbožnika«, in že danes vršijo ti otroci to brezbožniško propagando na svoj način na domu in na ulici.

Hitlerjeva država družil šolsko mladino v obvezno državno organizacijo, ki vzgaja in vadi te otroke brez ozira na petek in svetek v duhu plemenskega in rasnega fanatizma. Pod krinko »narodne skupnosti«, in »čistega germanstva« se hoteno in načrtno goji sovraštvo do krščanstva in Cerkve. Iz vzgoje hoče država nasilno izriniti vsak vpliv Cerkve in staršev.

In pri nas? Ali se nam ne vzbujajo spomin na polpretekle dni, ko se je hotelo tudi pri nas polastiti pod krinko narodnega edinstva in prave državnosti Tyrševo sokolstvo vse naše mladine? Prav tako nam je v spominu vzporedno kričanje in vikanje levičarjev in komunistov, ki so bruhali žveplo in ogenj na vsakršno versko vzgojo, krščansko moralo itd.

Ne moremo žalovati in tožiti šele tedaj, ko so nam že vse roke zvezane, ko bodo že opustošeni oltarji in božji hrami.

ZDAJ je treba biti boj za pravo katoliško podobo naše mladine, za vzgojne pravice Cerkve in staršev, zdaj je treba tem ne namene marksistov, komunistov, jugofašistov razkrinkati: slovenstvo, domovinstvo, državnost, jugoslovenstvo, ljudska fronta, protifašizem, akcije, pacifizem, demokracija, skupnost delovnega ljudstva, svoboda, strokovnost; vse te krilatice zlorabijo in skrivajo vanje svoje temne, razdiralne namene: gre jim za potvorbo pravega obraza našega človeka, gre jim za moč, oblast, s katero bi v svoji materialistični oholosti teptali osnovne pravice otrok božjih in jim vsilili spakedranko boljševiške ali nacionalno-fašistične lažikulture. Vsi ti sodelujejo pri razkrajanju krščanske tradicije Evrope in služijo deloma vede, deloma požavestno judovski, ateistični, revolucionarni fronti.

Menjajo vsako leto svojo barvo: če bi mi vse firme in gesla, ki smo jih že čuli in brali

soglasja med cerkvijo in državo ni.

Ob ugovorih, ki jih slišimo proti našemu konkordatu, se jasno kaže, da mnogi ne poznajo cerkvenega stališča o razmerju med cerkvijo in državo oziroma da nimajo niti volje, poznati ga. Od stališča pa, ki ga napram temu razmerju zavzamem, nujno zaviši sodba o konkordatu.

Cerkveno naziranje o tem razmerju je v klasični obliki izrazil papež Leon XIII v okrožnici *Immortale Dei* z dne 1. novembra 1885. takole: »Bog je izročil skrb za človeški rod dvema oblastema, namreč cerkveni in državni; prvo je postavil za božje, drugo pa za svetne zadeve. Vsaka je v svojem redu naj-

Katoliški akademiki!

Prijave za vstop v akademsko društvo »Klub Straža« morete izpolniti v upravi lista, Miklošičeva cesta 5, od 11.—12. ure.

od »Rdečih signalov« preko »1551« do »Naših pogledov«, od »Jutra«, preko »Pohoda«, do »Naše misli« zbrali, bi bila to klasična zbirka zavajalnih šlagerjev.

V četrto leto gre pot »Straže v viharju«. Zvesti dosedanjam idealom hočemo poglobiti in razširiti započeto delo. Z vso dušo, z vsem mladostnim ognjem, računajoč na božjo pomoč, hočemo delati za vzgojo novih, svežih, v katolištvu zasidranih borcev za nov katoliški vek, ki mora priti; zbrati hočemo mlado slovensko katoliško inteligenco, jo izoblikovati v vrsto, ki bo jasna v pojmih, načelna in dosledna v katolicizmu, odločno in vedno zvesto slovenska, iskrena v svojem odnosu do države, neizprosna do komunizma, kapitalizma in modernega poganstva, nosilka krščanskih nazorov o obnovi družbe in bo v trdni organski zvezi s Cerkvijo. Vemo, da ima goreče prijatelje na univerzi in na srednjih šolah. Pa list »Straža v viharju« naj bo tudi vez med katoliško slovensko študirajočo mladino in med katoliško in slovensko mislečo inteligenco v mestu in na deželi, tja do naših javnih in prosvetnih delavcev ter podjetnih fantov in deklet, ki bodo našli v listu mnogo gradiva in pobude tudi za svoje delo.

Upamo, da bodo cenjeni naročniki tudi letos ostali zvesti »Straži v viharju« in s tem pokazali, da čutijo z njenim delom in prizadevanjem bodisi na univerzi bodisi izven nje.

Drugi iščejo in z muko vsvarjajo središče, enotnost, skupnost, fronto. — Katoličanom je vse to dano, samo hoteli je treba za skupnost čutili in živeti.

višja; vsaka ima določene meje, ki jih očrtava njena narava in njena najbližja naloga. Vsaka je kakor očitana s krogom, v katerem se svobodno giblje.

Ker pa imata obe oblasti iste podložnike, se more zgoditi, da spada ena ter ista zadeva v pristojnost in podsodnost obeh, čeprav seveda ne na enak način. Zato je moral Bog, ki je obe oblasti postavil, v svoji veliki previdnosti ravnanje obeh primerno in pravilno urediti.

Karkoli je v človeškem življenju sveto, karkoli zadeva božji kult ali zveličanje duš, pa naj je tako po svoji naravi ali v svojih odnosih, spada vse pod vodstvo in presojo Cerkve.

Gospodarska slika Slovenije

Gospodarski položaj določene pokrajine je odvisen od dveh faktorjev: od finančne obremenitve dotične dežele in od prosperitete njenega narodnega gospodarstva. Skušajmo iz teh dveh vidikov pregledati in ugotoviti dejanski gospodarski položaj Slovenije. Pustimo besedo številkam:

Slovenija spada, kar se tiče pridelkov za prehrano med pasivne kraje. A tudi v ostalih gospodarskih panogah stanje v Sloveniji ni razveseljivo. Dočim se gospodarski položaj v drugih banovinah popravlja in je po daljši krizi gospodarstvo izven Slovenije približno že doseglo stanje, kakor je bilo v konjunktornem letu 1930, napredek gospodarstva v Sloveniji nikakor ne gre sorazmerno z napredkom v ostalih delih države.

V Sloveniji živi tri petine prebivalcev od kmetijstva in gozdarstva. Toda za tako visoko število primanjkuje obdelovalne zemlje. Na enega prebivalca Slovenije, ki se ukvarja s kmetijstvom, odpade 0,44 ha obdelovalne zemlje in je Slovenija v tem pogledu v primeru z ostalimi banovinami na sedmem mestu. Ako pa primerjamo, koliko pripade obdelovalne zemlje na prebivalca sploh, pa je Slovenija točno na zadnjem mestu (0,23 ha; v zetski 0,30 ha). Poleg omenjenega dejstva pa je obdelovalna zemlja v Sloveniji kvalitetno slaba, kar spoznamo iz hektarskega donosa. Hektarski donos, n. pr. pšenice v državi znaša 10,3 stota, v Sloveniji pa 9,5 q; hektarski donos

koruze v državi znaša 15,7 q, v Sloveniji pa 12,8 q.

V Sloveniji je okoli 170.000 kmečkih posestev, ki imajo skupno okroglo 15.000 km² obdelovalne zemlje; od tega zasedajo 1800 kvadratnih kilometrov veleposestva. 58% vseh zemljiških posesti v Sloveniji ne presega 5 ha, od 5—20 ha jih meri 34%, nad 20 ha pa le 8%. Navedene številke govore, da je večina prebivalcev v Sloveniji, ki se bavi s kmetijstvom, vezana na kak postranski zaslužek, ker jih majhna posest ne more prehranjevati. Poleg tega pa je še okoli 10.000 obdelovalcev agrarne zemlje, ki so ali zakupniki ali pa viničarji.

Leta 1935 smo v Sloveniji uvozili 6000 vagonov žita za 200 milijonov din; 200 milijonov letno za žito precej točno odgovarja plačilni zmožnosti Slovenije z ozirom na to, da ni zgolj agrarna pokrajina. Toda 1.300.000 q domačega žita in 6000 vagonov uvoženega žita ne odgovarja prehranjevalnim potrebam našega ljudstva, kar je razvidno iz tega, da znaša potrošnja žita v državi na eno osebo 307 kg, v Sloveniji pa zgolj 155 kg.

Od samega poljedelstva Slovenija torej ne more živeti. Pa ne samo to. Kljub narodnemu dohodku tudi iz drugih gospodarskih panog je — kot smo ravnokar videli — prehranjevalni standard Slovenije sorazmerno z ostalimi deli države zelo nizek.

Važen pomen ima v Sloveniji gozdarstvo, saj odpade na gozdove v Sloveniji od skupne površine 44,6%. A naše gozdarstvo so udarile sankcije, od njih smo utrpeli škode za 87 milijonov.

Oglejmo si stanje v industrijski produkciji.

Barometer industrijske prosperitete je število zaposlenega delavstva. Tega pa ugotovimo iz statistike OUZZD. Pred nedavnim je bilo objavljeno, da je število zaposlenih v Sloveniji doseglo circa 100.000. Za to poznamo zadnje skupne številke za vso državo. Pa primerjajmo številke leta 1936: V celi državi je število zavarovanih delavcev doseglo 500.336, in je s tem prekoračilo število iz konjunktornega leta 1930. Istočasno pa je v Sloveniji bilo zavarovanih 91.313 delavcev, ali za 11.800 manj kot leta 1930. Po teh številkah industrija pri nas relativno in absolutno stagnira.

Približno enako je z rudarstvom. Med tem ko rudarstvo izven Slovenije napreduje, pa pri nas v Sloveniji nazaduje.

Številke nam povedo, da so splošne pridobitne razmere slovenskega narodnega gospodarstva nepovoljne in da ne dosegajo splošnega državnega povprečja.

Da bo slika gospodarskega položaja Slovenije popolna, si oglejmo še fiskalno obremenitev Slovenije v primeru z ostalimi predeli države. Vidik primerjave fiskalne obremenitve je dvojen:

a) fiskalna obremenitev v razmerju s celokupnim narodnim dohodkom;

b) v primeru s povprečno fiskalno obremenitvijo poedinega prebivalca v Sloveniji in v ostalih predelih države.

Leta 1935 je znašala davčna obremenitev v celi državi 6.900 milj., od tega v Sloveniji 950 milijonov. Skupni narodni dohodek ostalih banovin, razen Slovenije, je leta 1935 bil cenjen na ca 30.000 milijonov, njih davčna obremenitev pa je znašala 5.950 milijonov ali 19,6% od narodnega dohoda.

Narodni dohodek Slovenije leta 1935 je bil cenjen na ca 4000 milijonov, fiskalna obremenitev pa ca 950 milijonov, ali 23,8%.

Te številke poveda, da je Slovenija prispevala za državne potrebe 4,2% več od svojega narodnega dohodka kot ostali predeli. Ako pa k fiskalni obremenitvi pristejemo še samoupravne doklade in davščine, dobimo naslednje številke:

Samoupravni proračuni v Sloveniji so leta 1935-36 znašali ca 286 milij., v ostalih banovinah 1.898.000.000. Celokupna fiskalna obremenitev narodnega dohodka je v ostalih banovinah znašala 25,9%, v Sloveniji pa 30,9%. Skupna razlika je torej še znatnejša.

Poglejmo še razmerje z ozirom na povprečno obremenitev posameznega prebivalca. Z državnimi davki je obremenjen 1 prebivalec ostalih banovin za 441 din, v Sloveniji pa za 812 din. S samoupravnimi dajatvami je v ostalih banovinah 1 prebivalec obremenjen za 139 dinarjev, v Sloveniji pa za 244 din.

Celokupna fiskalna obremenitev na prebivalca je torej leta 1935-36 znašala v ostalih banovinah 580 din, v Sloveniji pa 1050 din.

Kljub znatnemu nesorazmerju v fiskalni obremenitvi, kot smo ga zgoraj naslikali in kljub nesorazmerju v gospodarski prosperiteti, pa Slovenija tudi nesorazmerno slabo odreže pri razdeljevanju javnih sredstev za raznovrstne gospodarske, kulturne, zdravstvene, socialne potrebe. Za primer navajamo proračun stvarnih izdatkov ministrstva za zgradbe; od celokupne predvidene vsote odpade na Slovenijo le 3 odstotke.

Druge zadeve pa, ki jih obsega državljanski in politični red, so po vsej pravici pod oblastjo države, zakaj Jezus Kristus je naročil, da je treba dati cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega.

Včasih pa nastanejo take razmere, da je zaradi miru in svobode potreben drugačen način sporazuma. Državni poglavarji in rimski papeži sklenejo namreč tedaj dogovor o kakem posebnem vprašanju. Cerkev nudi v takih primerih odlične dokaze materinske ljubezni, ko popušča in je naklonjena, kolikor le more.

V teh papeževih besedah so obsežena ta-le načela: 1. Cerkev in država sta suvereni družbi. 2. Njuna delokroga sta načelno določljiva in določena. 3. Med cerkvijo in državo mora vladati sporazum. 4. Pogodbe med cerkvijo in državo (konkordati) niso nujno potrebne, pač pa so včasih dejansko koristne in potrebne.

Po teh načelih torej se ravna »politika« sv. stolice pri sklepanju konkordatov. Pri konkordatih, ki se sklepajo po vojni, je treba še naglasiti, da je njihova baza obče cerkveno pravo, kodificirano v veljavnem cerkvenem zakoniku, in da opazamo v povojnem konkordatskem pravu razvoj, ki se kaže v konkretiziranju določb in v vedno večji preciznosti izrazov.

Vprašanje, čemu konkordat, muči večkrat tudi katoličane, zlasti danes, ko opazajo, kako večkrat države, n. pr. Nemčija, samovoljno razlagajo konkordatske določbe. Rekli smo že, da po naziranju katoliške cerkve konkordat sicer ni nujno potreben, pač pa je v modernem času primeren način urejanja razmer med cerkvijo in državo. Moderna, zlasti totalitarna država namreč sama od sebe ne spoštuje skoro nobene pravice cerkve. Tako zvana svoboda vere in vesti ter javnega izpovedovanja vere, ki se je nad sto let na vsa usta oznanjala, je namreč silno omejena in se praktično reducira le na izvrševanje kulta. In vsakem drugačnem delovanju cerkve pa se trdi, da je prekoračenje delokroga, da je politiziranje, klerikalizem in podobno. Vzgoja mladine in zakonsko pravo sta postala državni monopol. Tudi kretanje cerkvenih organov, uprava cerkvene imovine in tako dalje so pod državnim nadzor-

stvom. V taki državi more cerkev le s konkordatom, ki ima meddržavno-pravni značaj, doseči vsaj delno priznanje pravic. Cerkev pač dobro ve, da države vseh obveznosti, ki jih s konkordatom sprejmejo, ne bodo izpolnjevale; toda ona hoče pač rešiti, kar se rešiti dá; vedno je optimistična in pripravljena izvrševati svoje poslanstvo, kakor in kolikor ga v danih razmerah more. Cerkev nikoli ne stoji užaljena ob strani; nikoli se ne zapira s svojim naukom, marveč hodi vedno dušam nasproti, da jih rešuje, kjer jih pač more. To »nadnaravno« politiko cerkve je treba imeti pred očmi, ko razmišljamo o vprašanju, čemu konkordat.

Ali bo konkreten konkordat koristen ali ne, o tem odloča cerkveno vodstvo. Pri tem odločanju se more pač zmotiti; toda ne gre, da bi katoličani vodstvo cerkve za to kritizirali in napadali, ker ne poznamo razlogov, ki so vodstvo nagnili, da je konkordat sklenilo. Napoleonov konkordat so n. pr. ob sklenitvi smatrali za slab, pa je vendar bil za Cerkev v marsičem koristen ob njegovi enostranski odpovedi z državne strani, kakor se je pokazalo.

S posebnostjo in praktičnostjo poedine določbe o konkordatu se seveda ne sme pretiravati. Na konkordat je treba zreti s stališča celote. Zato konkordat ni odveč, čeprav se more z verjetnostjo pričakovati, da te ali one obveznosti država ne bo izpolnjevala. Velik pomen za katoličanstvo ima že samo dejstvo konkordata, ki priča, da moderna država ni šla mimo cerkve, marveč stopila z njo v dogovor.

Konkordat je pomemben tudi za državo. V naši državi je n. pr. po državni statistiki katoličanov nad 37 odstotkov vsega prebivalstva. O drugih veroizpovedih so že izdani zakoni; treba je urediti tudi razmerje s katoliško cerkvijo. Z enostranskim državnim zakonom se to storiti ne da. Najbolj enostaven način je za to pač dogovor s katoliško cerkvijo, konkordat, ki bo pred inozemskim svetom pričal, da je v državi razmerje do katoličanov urejeno. Ta razlog veliko pridobi na svoji moči ob dejstvu, da so Srbi pravoslavne vere, Hrvati in Slovenci pa katoličani.

Druga skupina ugovorov nastopa, kakor je bilo že omenjeno proti posameznim določbam

našega konkordata. Ti ugovori očitajo konkordatu: 1. da so nekateri njegovi členi nevarni suverenosti države; 2. da več členov ni v skladu z državno ustavo in temeljno državno zakonodajo sploh; 3. da več členov podira enakopravnost med verami; 4. da nekateri členi nalagajo državi velike materialne obveznosti na korist katoliške cerkve; 5. da je od vseh konkordatov po vojni za državo najslabši; iz drugih konkordatov da je izbral tiste določbe, ki dajejo katoliški cerkvi največje pravice, tem določbam dodal še druge za cerkev ugodne, ki jih v ostalih konkordatih ni, določbe pa, ki so v drugih konkordatih za državo ugodne, je opustil ali spremenil v škodo državi.

S podrobno analizo teh ugovorov se tu ne moremo baviti. Kritična presoja našega konkordata kaže, da ni naš konkordat nikaka posebnost, kot bi ugovori hoteli prikazati, marveč da popolnoma ustreza načelom novejšega konkordatskega prava in njegovemu dosedanemu razvoju. Država v njem ne daje cerkvi več pravic, kot jih dajejo države v drugih konkordatih. Cerkev ne daje v konkordatu naši državi kakšnih posebnih pravic, daje pa ji v bistvu vse, kar je dala drugim državam. Nekatere odločbe v našem konkordatu so pač novost za konkordatsko pravo, a te so zašle iz cerkveno-politične zakonodaje o naši državi.

Od ugovorov najbolj preseneča ta, ki smo ga navedli na prvem mestu, da so namreč nekateri konkordatski členi nevarni za suverenost države. Za takšne smatra ugovor tiste člene o konkordatu, ki sprejemajo kanonsko pravo ali se sklicujejo nanj (čl. 14; 16, odstavek 3; 24; 25; 32; 37, odst. 1). Trditev, da bi takšna delna recepcija kanonskega prava ogrožala državno suverenost, je seveda prazna, dokazuje pa, da njeni avtorji ne umevajo avtonomije, ki je cerkvi kot javnopravni korporaciji v sistemu paritetne države priznana. Podobno recepcijo kanonskega prava najdemo tudi v drugih konkordatih, ki so bili sklenjeni po vojni, a vendar država nikjer ni trpela kaj na svoji suverenosti.

Najštevilnejši so proti konkordatskim členom tisti ugovori, ki trdijo, da je konkordat pogazil načelo verske enakopravnosti, ki je sprejeto v državni ustavi. Od 38 členov naše-

ga konkordata jih je le par, katerim ne bi očitati žalitve verske enakopravnosti.

Z načelom enakopravnosti ver je križ, ker se da pač različno tolmačiti. V skrajnih formulah ga moremo namreč izraziti ali: vsem veram enako, ali pa: vsaki veri njeno. Ako hoče paritetna država vsaj kolikor toliko zadovoljivo rešiti zapleteno razmerje do različnih religij, potem mora pač umevati načelo verske enakopravnosti v pomenu: vsaki religiji njeno. Drugače država nujno zaide v nasilje proti tej ali oni veroizpovedi. Katoliška cerkev n. pr. hoče biti pri imenovanju svojih hierarhov za vsako ceno svobodna. Državno poseganje v to zadevo smatra za nasilje. Nekatere druge konfesije pa nasprotno lahko prenesejo državno imenovanje verskih poglavarjev in jim je večkrat še zaželjeno. Kako naj se državna oblast ravna po načelu vsem religijam enako, ako noče biti katoliški cerkvi nasilna? Prav podobno je s šolstvom in zakonom.

Da vlada s konkordatom ni nameravala kršiti verske enakopravnosti, dokazuje dodani člen h konkordatu, s katerim se pooblašča ministrski svet, da sme na podlagi določb čl. 11. ustave z uredbo z zakonsko močjo priznati drugim priznanim veroizpovedim iste pravice in ugodnosti, kakor jih dobi s tem konkordatom katoliška cerkev.

O usodi, ki čaka naš konkordat, je težko prerokovati. Srbska pravoslavna cerkev je uradno izjavila, da se bo borila na vse načine proti njegovi izvedbi, ako bo konkordat sprejet.

Katoliška cerkev po izjavi jugoslovanskih škofov na ratifikacijo konkordata mirno čaka. Konkordat bi uredil mnogo vprašanj, ki čakajo rešitve. Pomislimo le, da na vsej severno-vzhodni meji države cerkvene pokrajine niso definitivno urejene, dalje ni urejenih cela vrsta imovinsko-pravnih vprašanj, da drugih sploh ne omenimo. S konkordatom samim vsa vprašanja, ki se tičejo cerkve in države, ne bi bila urejena, toda podana bi bila osnova za nadaljnje reševanje.

Gonja proti našemu konkordatu je nedvomno povzročila mnogo negativnih učinkov; pozitivna njena stran pa je ta, da so se razodele misli mnogih src.

Uprava sporoča:

Tiskarna nam je zopet dvignila cene. Prosim vse sotrudnike in prijatelje, da nam redno pošiljate naročnino. List stane letno 35 Din. - Vedite, da akademiki vložimo neverjetno truda in žrtev za list, da lahko o vsem pišemo in prav poročamo.

Katoliška akcija

1. Uvod.

Lansko leto je »Straža v viharju« prinašala sistematičen oris Katoliške akcije. Letos hoče s proučevanjem Katoliške akcije nadaljevati in to na osnovi uradnih dokumentov, zlasti papeških izjav o Katoliški akciji. Ti dokumenti so povečini zbrani v zbirki »La parola del papa su l'Azione catholica«, ki jo je priredil Alfred Cavaignac; tretja izdaja je izšla v Milanu l. 1936. V zbirki je ponatisnjenih več sto uradnih izjav o Katoliški akciji; izjave so sistematično razvrščene. Drugo zbirko papeških dokumentov predstavlja delo grenoblskega generalnega vikarja Guerry-ja pod naslovom »L'Action catholique. Textes pontificaux classés et commentés«.

Sistematično proučevanje uradnih dokumentov o Katoliški akciji je nujno potrebna stvar. Katoliška akcija je namreč velika zadeva, po papeževih besedah »najvažnejša zadeva katoličanov v našem času«, »največja ustanova«, »znamenje božje Previdnosti«; takšno zadevo in ustanovo je pa treba proučevati po virih, ne po kakšni sekundarni literaturi.

Drugič nam je vsem znano, da so se pojavila o Katoliški akciji razna mnenja, ki si med seboj močno nasprotujejo, in se razhajajo že ob vprašanju o samem bistvu Katoliške akcije. Teh prepornih vprašanj pa pravilno rešiti ne moremo, ako se ne zatečemo k virom.

Dokumente, zlasti papeške izjave o Katoliški akciji moramo pravilno interpretirati, da ne bomo videli ne več ne manj, kot je v njih avtor hotel povedati. Težava pri tem razlaganju je v tem, ker do sedaj še ni papeškega dokumenta, ki bi sistematično razpravljalo o Katoliški akciji, dalje je večina izjav zelo splošnih, mnogo od njih tudi priložnostnega značaja. Navzlic temu pa je treba takoj poudariti, da so v celoti izjave zadosti jasne, da si moramo ustvariti pravilno sliko o Katoliški akciji. Ugovor, da so papeške izjave premalo precizne, da je zato treba počakati nadaljnega razvoja, preden se resno začne z uvajanjem Katoliške akcije, je prazen in škodljiv.

(Nadaljevanje prihodnjic.)

V Kočevju

Vlak sopiha med žitnimi polji, potniki smo veselo razpoloženi. Na vsaki postaji nas je več, sedmi voz se polni.

V Kočevje drži naša pot. Na tisti del slovenske zemlje, kamor so se pred 500 leti tujci naselili, ki pa danes mislijo, da so na svoji lasti. Ti priseljenci niso hvaležni naši zemlji za kruh, ki jim ga daje. Najemniki so, pa se obnašajo kot valpti, manjšina so, pa delajo kot da so gospodarji, gostje so, pa slovenske ljudi prezirajo in uničujejo.

V Kočevje drži naša pot, med Slovence, ki so tako sami.

Državna in narodna trobojnica vihrata na postaji, okoli nje so zbrani zavedni kočevski Slovenci, navdušeno nas sprejmejo. Dolg sprevod se razvija od postaje skozi mesto, Slovenci nam kličejo v pozdrav. Nemcev zunaj ni videti, če pa so kje, se jezno obrnejo v stran, tu pa tam slišiš nemško kletev. Pa nič ne dá. Od nekaterih smo neprijazni sprejem prič-

kovali, to nam ne gre k srcu. Vseeno smo židane volje.

Neprisiljeno, čisto prostovoljno stopa vsak dan 300 višješolcev v cerkev, tu do malega vsi sprejemajo iz lastne potrebe svojega Boga. Praznično razpoloženje je v nas. Vsi smo disciplinirani — točni povsod, prijazni do vseh. Tudi vsi pošteni Nemci so nas v tem oziru občudovali. Obiščemo nekatere vasi, z zapuščenimi Slovenci se razgovorimo. Naenkrat smo prijatelji. Bedno delavno ljudstvo ve, da se borimo vsi za lepšo bodočnost našega naroda. Vmes zborujemo — tri dni izpovedujemo svoje hotenje in krešemo svoje načrte, »Poslanstvo Slovencev«, »Mi na svoji zemlji«, »Naše Kočevje«, »Naši izseljenci«, »Gospodarski problemi Slovencev« ... o vsem smo se razgovorili in našli smo odnos do najrazličnejših vprašanj. Načela so nam jasna in naša odločnost neustrašena.

Nepozaben večer pa je bila naša manifestacija za slovenski narod in za katoliška načela. Tema je že legla na zemljo, ko smo se pričeli zbirati v sprevod z gorečimi plamenicami v rokah. Razlila se je reka luči skozi mesto in se pomikala naprej na oddaljeni grič. Kočevje še ni čulo najbrž toliko slovenskih pesmi in toliko navdušeno iskrenih klicev domovini in slovenskemu narodu. Od nekod so se vsule na nas rože, domačini, ki so stali ob cesti, so se pomešali med nas. Na griču so nas sprejeli rudarji. Nič več ni bilo delavcev in študentov. Vsi smo bili velika slovenska družina. Zagorel je kres, svetla in močena: Slovincu-mučeniku, bratu Dolinarju v spomin.

Težko smo se poslovili od Kočevja in tudi kočevskim Slovincem je bilo težko, ko smo odhajali. To smo čutili vsi. Toda odhajali smo z zavestjo v srcu, da se spet kmalu vrnemo in da sklepi, do katerih smo prišli, ne bodo pozabljeni.

Kočevski 'nacionalni' župan g. Lovšin ovadil slovenske dijake

V naših rokah je ovadba, ki jo je poslal kočevski »nacionalni« župan g. Lovšin na vse srednje šole, v kateri obtožuje 300 slov. kat. dijakov najrazličnejših prestopkov, ki so jih baje zagrešili ob taboru slov. dijaške zveze v Kočevju. S to obtožbo se bomo v eni naslednjih številkih vestno in podrobno pečali, kakor to tako početje zasluži. Za danes pribijemo samo sledeče: Kdaj bi se kak nemški župan na Koroškem ali fašistični na Primorskem spozabil tako daleč, da bi ovadil 300 nemških ali laških dijakov, ki bi prišli manifestirati za svojo narodno stvar v slovensko vas? (Ovadba očita namreč našim dijakom med drugim, »da so udeleženi dijaki nosili pripete slovenske trobojnice, t. j. plemenske znake.«) Tam bi ga, kakor stoji položaj, vihar javnega ogorčenja odpihnil. Iz lastnega opazovanja in iz ust zanesljivih prič pravimo, da je bil tabor v Kočevju nadvse veličasten, dostojen in miren v veliko občudovanje ne samo Slovencev, ampak tudi Nemcev.

Podpirajte pokret katoliške mladine!

Elita. Elitnost ni v tem, da sam o sebi zatruješ ter druge prepričuješ, da si elitnik. Elitnik ne pravi o sebi, da je elitnik; to trdijo drugi o njem.

Zaupajte! Kajti nikdar še nismo videli toliko ljudi v naših cerkvah kot zadnje čase; znamenje, da vsi zro s pričakovanjem v nas.

(Kard. Verdier.)

Deseti oktober - črni dan za Slovence

Koroška se zgublja; slovenske moči, slovenskega soka ni več v njej. Zdej je treba računati s tem, da se bo slovenska kri osušila, saj se v slovenskih žilah pretaka že tuja kri.

Silen napor je potreben, da se požene kri v zadnje kapilarne cevi: in koliko teh cevi se je izsušilo! Mura, Aniza, Krka, Motnica, Melja so bile slovenske reke do svojega izvira. In danes? Tam po velikih jezerih Salzkamerguta se je nekoč razlegala slovenska govornica, tako po Šmeringu, tako onstran Šmeringa, tja do Dunaja in severno od njega. Toda neka neizprosna usoda tlači naš narod proti jugu; najlepšo zemljo smo že izgubili: Viške Ture, koroška jezera, Zg. Štajersko, Gornjo Avstrijsko — najbolj točno bomo rekli, da je ozemlje sedanje Avstrije prava stara Slovenija. To, kar nam je še ostalo Slovenije, je dobesedno njen zadnji ostanek. Nekoč je merila naša zemlja 72.000 kvadratnih kilometrov, danes 16.000 kvadratnih kilometrov. Proces germanizacije se je začel pred 1000 leti in stalno napreduje. Nobena naša zgolj kulturna in organizatorna sila bi ne mogla tega procesa ustaviti. Zadnji kosček slovenske zemlje je rešila sedanja Jugoslavija in tega nikdar ne smemo in ne bomo pozabili.

Zato je današnje dogajanje na Koroškem za nas nadvse mučen, tragičen proces, pravi simptom umiranja našega naroda. Ako je ves narod organska celota in živ organizem, bi moral drugi udje naroda bolesto občutiti to umiranje. Ako hoče slovenski narod živeti res kot narod, bi moral imeti skrb za periferijo. Ako nam ta meja, ki leži onstran Karavank, zgine in se izgubi, postane vsa Gorenjska meja, oziroma soteska, ki jo stiskajo od severa Nemci, od juga Italijani.

Kaj je potrebno za pravo življenje naroda? Narod mora hoteti slovenski biti. To hotenje se je pri najmanj polovici koroških

Sociologija - Nekaj za uvod

Socialno vprašanje, vprašanje »kako urediti človeško družbo, da bi bilo ljudem dobro« (A. Ušeničnik), je brez dvoma osrednje vprašanje naše dobe. Z zadovoljstvom lahko ugotovimo, da se je zanimanje za socialno vprašanje poživilo, da je zavzelo vse večji obseg in da je zlasti med študirajočo mladino mnogo takih, ki se zanj ne samo zanimajo, ampak ga študirajo. (Radovedni smo, koliko stoletij bo še preteklo, predno bo sociologija uvedena v učni načrt naših srednjih šol. In vendar bi prav pameten pouk tega življenjskega predmeta mnogo mladine obvaroval pred ekstremi in zmotami komunizma ter totalitarnega pojmovanja države, iz katerih se pozneje ne morejo ali nočejo skopati bodisi iz neosnovane trme ali duševne lenobe, ali še iz drugih vzrokov. Vsekakor bi pouk sociologije več koristil kot pa disciplinsko preganjanje komunizma!) Vendar se pa ne moremo ubraniti vtisa, da je za povprečno večino socialno vprašanje le usoda. Nekaj splošni misli iz uvodnikov, nekaj dejstev iz svoje okolice, še nekaj fraz in uvodnih govorov pri raznih socialnih razstavah ali pri odpiranju novih socialnih ustanov — pa imamo specialista za socialno vprašanje, ki se čuti zmožnega in dolžnega z gotovostjo in samozavestjo reševati najbolj zamotana socialna vprašanja.

Na eno takih površnosti pogosto naletimo vsaj posredno; če že ne kot izrecno trditev, pa vsaj kot iz celotnega govora ali spisa nujno se vrivajočo misel, namreč, da je vse socialno vprašanje gospodarsko vprašanje, da je vsega družabnega zla kriva le in izključno samo slaba, nezadostna in za večino krivična preskrba ljudi z dobrinami, ki jih potrebujejo za življenje. Da se razumemo! Nikakor ne zanikamo, da bi ne bila nezadostna preskrba z osnovnimi življenjskimi potrebščinami življenjsko najnujnejši del družbenega vprašanja, saj

Slovencev še izgubilo; nimajo več vere v slovenstvo.

Narod mora imeti svoje narodno gospodarstvo. O kakih narodnih trgovcih, slovenskih podjetjih, slovenskih tovarnah, slovenskih tvrdkah na Koroškem ne more biti govora. Vsega tega imajo Nemci v Kočevju in sploh v Jugoslaviji v izobilju, Slovenci na Koroškem ničesar.

Narod mora imeti zunanji izraz svojega življenja: slovenske ulice, slovenske hiše, slovenske napise. Vsega tega narod na Koroškem nima.

Narod mora imeti svoj lastni naraščaj, ki čuti kakor starši, slovensko besedo, slovensko molitev, slovensko časopisje, slovensko družinsko narodno čustvosvanje. Tudi tega mnogokje na Koroškem ni več. Naš narod na Koroškem tudi nima svoje lastne pisave, svoje lastne literature, tega, kar so imeli Sumerci, Pelasji, vsi drugi narodi, celo Eskimi na Grönlandiji. Naš narod na Koroškem po nemški piše, nemška je abeceda, nemška je računica, nemški je pozdrav, seveda v slovenskih vaseh. Koroški narod je ohromel, postaja mutast in bo kmalu onemel.

Kdo bo rešil slovenski narod na Koroškem? Inteligenca? Ali ima slovenski narod na Koroškem svoje študente? Jih ima in jih nima. Nekaj koroških akademikov, ki se le težko vzdržujejo na univerzi na Dunaju, pa blo-dijo v marksističnih vodah, sanjajo v ljudskih frontah, mislijo na ločitev od slovenske duhovščine, hočejo koroške Slovence reševati po vzorcu Sovjetov. Najbolj zanimivo je, da je tista Ljubljana, ki zelo malo ve in čuti za Koroško, dosti pozorna, da pošilja vsako leto iz svoje univerze marksistične eksponente na Dunaj s tem namenom, da zastuplja Koroško. In kaj storimo mi, katoliški akademiki in kaj bomo storili v bodočnosti?

velik del slovenske akademske mladine živo na lastni koži občuti resničnost stavka: primum vivere, deinde philosophari, toda vse to prav nič ne nasprotuje naši trditvi, da obsega socialno vprašanje še kaj več kot samo gospodarsko vprašanje.

Socialno vprašanje obsega torej vprašanje, kako tako urediti družbino življenje, da bi bilo po težnji prizadevanj vsem, a dejansko vsaj kar največjemu številu članov družbe dobro. To pa ni mogoče doseči samo z zadostno preskrbo človeštva z dobrinami, ki jih potrebuje za življenje, ampak je n. n. treba najti zadovoljivo razmerje med poedincem in družbo, katera prav danes zahaja na napačna pota, v kateri grozi posamezniku individualna smrt v korist kolektiva tako v komunizmu kakor v totalitarnih državnih sistemih; treba je določiti pravilno razmerje med državo in drugimi naravnimi družbami (težnje po upravičeni samoupravi) ter med državo in drugimi človeškimi združbami (zahteva po svobodnem združevanju!), treba je določiti naloge in meje socialne, v konkretni obliki državne oblasti in podobno.

Odgovor na celokupnost vprašanj, ki jih družji pojem »socialno vprašanje«, nam daje oz. nam mora dati sociologija — nauk o družbi.

Sociologija je veda o postanku, naravi, namenu, razvoju, pogojih družbe, veda o načelih in zakonih, na katerih morajo graditi oblikovalci družbenega življenja, da dosega svoj namen, ki je občna blaginja (po A. Ušeničniku).

Nauk o družbi lahko delimo na sociologijo v ožjem pomenu besede, ki obsega načela in zakone, ki naj določijo in usmerjajo zgradbo družbe in na socialno zakonodajo, ki obsega nauk o pogojih snovne blaginje, načela in zakone in nastajanju snovnih dobrin, njih razdelitvi in porabi. V prvi del spadajo predvsem vprašanja o bistvu človeka, o bistvu družbe,

Njih pravo lice

(Ob »naših pogledih« se bomo ob priliki še malce ustavili.)

Z »Našimi pogledi« se je hotela skupina ljudi, ki jo mi že dobro poznamo, predstaviti javnosti in še zlasti novincem, ki stopajo te dni prvič v univerzitetno življenje. Vnovič smo potrjeni, da poznamo njih pravi obraz in da se v naših sodbah nismo prav nič motili. Med drugim je tudi članek o AA, ki se nam zdi tako zelo značilen za to skupino, za njen način »pridobivanja«, boja, »iskanja resnice« itd. Ozka je njih strankarska perspektiva, ki jim ne pusti, da bi gledali na stvari, tako kot so, ampak so jim podobe vse skrivljene in so vsemu, kar ni njihovega, hote ali ne hote krivični. Pri vsem tem so pa toliko spretni, da znajo vse prikriti s plaščem navidezne objektivnosti, ki pa more premotiti samo onega, ki o stvari ni poučen. Celoten slovenski problem se jim zdi od sile enostaven. Po njih mnenju ga bo mogel rešiti neki bodoči narodni kolektiv, ki bo imel prave voditelje (te mu bodo že oni poiskali). Zanimivo je že to, da je napisal članek in podpisal obsodbo nad vsemi, ki so zadnja leta delala v AA neki Modic L., čigar zasluge za AA se omejuje strogo na golo nergačenje in kritiziranje, za kar je članek sijajen dokaz.

Mislimo, da smo njih modrovanje prav razumeli, takole: Vse »akcije« zadnjih let,

o naravnem pravu, o človekovih naravnih pravicah, o izviru socialne oblasti, o njenem nosilcu, nalogah in mejah, o namenu države itd., dočim spadajo v socialno ekonomijo vprašanja, kakor kaj je obča blaginja, vprašanje proizvajanja dobrin in njih razdelitev, določitev deleža dela in kapitala na dobičku proizvodnje itd. Kakor vsaka veda, se tudi sociologija opira na celo vrsto pomožnih ved, katerih izsledke nujno potrebuje pri reševanju socialnega vprašanja. Take so n. pr. zgodovina, statistika, socialna psihologija in biografija, socialna geografija itd. Posebno važne pa so filozofične vede kakor metafizika, etika itd., ker od njih prav za prav zavise odločilne sodbe sociologije, n. pr. o bistvu in namenu človeka in družbe, v vsebini in obveznosti naravnega prava, o pravni opravičenosti ekonomsko opravičenih dejanj itd.

Prav zadnji primeri pa nam kažejo, da je sociologija nujno svetovno nazorna veda. Saj spadajo vprašanja o bistvu človeka in o njegovem končnem namenu prav med središčna vprašanja svetovnega nazora. In prav ta vprašanja, na katera bo odgovoril nujno drugače kot kristjan, n. pr. materialist, so ona ločilnica, kjer gredo pota sociologov narazen. Zato nujno vsaj toliko socioloških šol, kolikor različnih svetovnih nazorov!

Različno svetovno nazorno gledanje na človeka in na svet pa loči sociološke šole mnogokrat ne šele tam, kjer je treba iz osnovnih svetovno nazornih načel graditi organizacijo družbe in njenih sestavin, torej v normativnem delu sociologije, ampak mnogokrat že v analiziranju in opazovanju dejstev sedanosti in preteklosti, torej v njenem deskriptivnem delu. Najboljši dokaz so pač pristaši evolucionizma, ki so na račun preteklosti gradili drzne teorije, pa so jih natančna znanstvena raziskovanja postavila na laž.

Seveda pa se ne smemo ustaviti samo pri načelni ugotovitvi vzrokov današnjega socialnega zla in tudi ne pri načelni ugotovitvi rešilnih poti in poprav, da dosežemo, ker že idealnega stanja ne bomo mogli, vsaj kar najbolj idealno obliko družbinega sožitja, ampak moramo naše izsledke spremeniti v dejanja, sami praktično v tem smislu delati in k temu delu druge navajati, zlasti pa skrbeti, da prave in za javno blaginjo koristne izsledke uporabi pri svojem delu socialna politika.

Prvo pa je spoznanje, saj more razumno bitje le po spoznanju uravnati svoje delovanje. Temu naj služi naša socialna šola.

med njimi kot prva AA, so že same po sebi priča, da je slovenski narod zatiran in da sta obe politični stranki nezmožni. Zato hoče narod sam poseči in urediti svoje stvari in to v obliki »prve res slovenske in demokratske stranke«. Pa kaj, ko so razmere bolne in skušajo ljudje, ki so samo strankarji, spremeniti akcijo v navadno strankarsko društvo, namesto da bi pomenila že začetek mlade politične generacije, ki bo sama skrbela za kontinuiteto in rast našega političnega življenja. Ta generacija pa so »oni«, ker so prosti, ne pa strankarsko opredeljeni akademiki, zato bi šlo vodstvo tej »prosti« skupini, ne pa »izrazitim predstavnikom režima«.

Kako fatalno za to tretjo »pristo« skupino je, da je prav sedaj, ko vodstvo AA ni bilo v njihovih rokah, univerza več dobila kot vseh petnajst let poprej.

(Pa takoj tu ostro pripojimo, da je kljub temu še vedno sramotno zapostavljena in zato naše zahteve ne bodo nič manjše in nič manj odločne!)

Najdrznejša trditev, ki so si jo dovolili, je ta, da se je »grupi katoliških akademikov« posrečilo AA razbiti in vzeti v svojo oblast. Oglejmo si gola dejstva, sicer pa bodo itak zapisnik sej in zadnjega obč. zbora AA ostali žalosten dokument njih prežalostne vloge v AA. — Ko je bilo pred dvema letoma zaupano vodstvo AA na najdemokratičnejši način slov. kat. akademikom, se ljudje okoli »Naših pogledov« niso mogli sprijazniti z dejstvom, da jim akad. mladina ni izročila vodstva. Pozabili so naenkrat na svoje tirade o demokraciji. Zato so brez vsake juridične utemeljitve (glej poročilo revizorjev na zadnjem obč. zboru) odrekli slov. kat. akademikom eno odborniško mesto in se v svojo ozki strankarski miselnosti niso pomišljali razbiti AA s tem, da so preprečili sestanke odbora (Modic bi moral biti v njem blagajnik!), se niso udeleževali sej, se odrekli vsakemu realnemu delu in stopili sploh v najostrejšo opozicijo. Toda slov. kat. akademiki so prevzeli vse delo nase in ga uspešno in požrtvovalno vodili. In sedaj vprašamo, kaj jim je najvišje merilo delovanja? Ne dobrobit slovenske univerze, ne knjižnica, ne slovenski narod, ampak da dobijo za vsako ceno vodstvo raznih akcij kot piedestal, raz katerega bi licitirali z zahtevami in pravim predstavnikom ljudstva metali polena pod noge.

V svoji ozki strankarski perspektivi pravi člankar, da je »vodstvo AA danes daleč od tega, da bi predstavljalo voljo študentov«.

O literaturi vobče in o njeni vlogi

Literatura v najširšem pomenu besede je kot najpripravnejša oblika za izražanje misli imela v zgodovini nad vse slikovit razvoj. Od piramid, papirusov in glinastih plošč, kjer so se v dvornih hieroglifih in klinopisih ohranili prvi sledovi neumornega človeškega duha, pa do današnjih dni se je ta smer človekovega udejstvovanja najintenzivneje izpopolnjevala. Filozofski izreki, himne božanstvom, religiozni spevi, delavske, kmečke, ribiške in ljubavne pesmi, elegije in junaški epi, prav tako pa tudi razni pisani zakoniki so temelj, ki je iz njega zrasla bohotna književnost narodov. Smoter literature je bil od vsega začetka in je še danes dvojen: koristnost in prijetnost. Prvi izvira iz razuma, kadar subjekt hoče, drugi iz polnote čustev, kadar je subjekt razpoložen. Danes nam pomeni beseda literatura v ožjem pomenu besede tisto plast književne produkcije, ki ji je namen vzbujanje estetskega ugodja. Književnost s tem ciljem se imenuje beletrija ali leposlovje. Imeti pa moramo pred očmi, da je bilo vrednotenje leposlovja

Menda še niso pozabili, da je prišla pri volitvah v AA do izraza samo volja študentov in se morajo pač sprijazniti, če so zato potisnjeni malo vstran! Mimogrede omenimo še to, da si mi ne znamo predstavljati, kaj pri njih pomeni demokracija tedaj, ko govore o bogoslovcih in redovnicah posebej, ki so tudi redni slušatelji univerze!

Tudi pri zadnji trditvi kaže člankar popolno nepoznanje razmer in dela v AA. Očita namreč, da »AA ni storila v zadnjih letih ničesar, da bi prodrl ta načrt (namreč načrt gospoda prof. arh. Plečnika za novo univerzo) med študente in v vse druge sloje našega ljudstva«. Trdimo, da je škodljivo in zgrešeno delo za slov. univerzo, če gremo med ljudstvo z načrti, o katerih še ni padla zadnja odločitev. Iz zanesljivih virov namreč vemo, da obstoja še drug načrt, naj se univerza razširi na mestu, kjer stoji danes in da je ta predlog sprejela tudi univ. oblast in je to med drugim utemeljevala tudi s tem, da smo postavili univ. biblioteko poleg sedanjega poslopja. Zato je imelo vodstvo AA popolnoma prav, da je zastavilo vse sile v to, da se to vprašanje čim koristneje za slovensko univerzo reši, med tem pa zahtevalo in delalo za druge bolj važne in bolj realne izvedljive zahteve.

Za konec še to: Kar je zdravega in klenege, je prišlo iz naroda, se čuti z njim vedno tesno povezano in mora delati samo narodu v korist. To čutimo tudi mi in zato ga nismo in ne bomo nikoli izdali! Kar je bolnega in plev vmes, narod, ki je zdrav, sam odvrže in mu ne more biti dolgo v škodo!

Roba »Naših pogledov« ni ne zdrava, ne klena, ni iz naroda in se bo razpršila kot plevel.

Pripombe k večeru „Kluba prekmurskih akademikov“

Murska Sobota, septembra 1937.

Klub prekmurskih akademikov je v soboto, 18. septembra priredil večer, na katerem naj bi brali mladi prekmurski književniki svoja dela. Povabljeni so bili vsi, ki danes v Prekmurju pišejo, ne oziraje se na njihov svetovni nazor in vero, kakor je to poročala »Murska Krajina«, glasilo nar. poslanca, gospoda Benka.

Ker pa je splošno znano, da je ta klub akademikov marksistično usmerjen in da se člani tega kluba pridno udejstvujejo pri mar-

v različnih časih različno. Zaviselo je pač od istočasne splošne kulture. Povsem razumljivo je tudi, da je literatura menjavala svoj obraz z ozirom na gospodarske, socialne in politične razmere svojega časa. Prav zato je prava literatura najvernejši odsev življenja in se hkrati z nadaljevanjem, obnavljanjem življenja ohranja njena trajna, tako rekoč nesmrtna vrednost. To je temelj mnogim tako zvanim klasičnim umetninam iz vseh področij umetnosti, ki jim tisočletni zob časa ni oskrnil lepote in prijetnosti in ki še danes z isto močjo vedrijo človeškega duha kakor v davni. Kljub temu pa, da je namen leposlovja rešitev človeškega srca in duše, ki hrepeni po lepoti, se zlasti v našem času prav ta panoga umetnosti kot najdostopnejša najširšim plastem ljudstva bolj in bolj zavaja od svojega pravega smotra. Zmerom močnejši je poudarek na besedi utile, medtem ko se beseda dulce potiska ob stran kot nepraktična in neživljenjska. Dulce je pač plod duha, ki ga grobi materializem s peto tišči ob tla. Zgrešeno pa je tudi načelolarpurlartizma, ki pravi, da je umetnost sama sebi namen, kolikor seveda hoče tovrstna književnost zadovoljiti hrepenenje duše po večni lepoti in nadomestiti vero v Boga z lepotičjem izraznih sredstev.

Če je bilo kdaj nujno oskrdarjati modro

ksistični skupini na univerzi, je odpovedal sodelovanje kaplan g. Ivan Camplin, prof. g. Vilko Novak se pa sploh ni odzval vabilu.

Poleg recitacij srednješolca Ivana Šiftarja in Franca Šebjaniča, je recitiral akademik Godina Ferdinand in Katja Špurova, ki pa ni domačinka. Zadnji je bil Miško Kranjec.

Dober del večera pa so izpolnila predavanja akademikov Kovača, Sapača in Čačinoviča. Imena teh pa niso bila iz neznanega razloga napovedana v »Murski Krajini«, kljub temu, da je slednji znana osebnost v Soboti.

Akademik Ludvik Kovač je govoril o problemih slovenske mladine, ki se bori za kruh, demokratične svoboščine in mir. Znana gesla marksistov, ki so jih pa ob prvi priliki zapustili, ko jim je to kazalo. (Klubovi člani so na primer sodelovali pri znanih nesrečnih dogodkih v Ljutomeru, kjer je zgubila življenje ena oseba in njihova dejanja niso bila ravno svobodoljubna in miroljubna. Vodili so tudi tekmo koscev kmečkih fantov in deklet v Črncih, kjer jim je oblast prepovedala sprevid, gotovo ne zato, ker so manifestirali za mir.)

Miško Kranjec je v lepo vezani besedi in v prijetnem slogu povedal marsikaj značilnega. Gospodom, ki so obiskali prireditelje in ki tudi po današnji kapitalistični miselnosti posedujejo »nekoliko« preveč, je n. pr. povedal: Da je on čuvar lastnine, in sicer lastnine malih ljudi. Ker pa lastnine sploh ni, je on čuvar samo pojma lastnine.

Gospodje so se sicer mirno zadržali, srednješolska mladina pa mu je ob koncu priredila aplavz, in mislimo tudi za besede o lastnini, saj ta mladina res nič nima.

Večer ni bil samo literarni, ker so se obravnavala politična, kulturna in socialna vprašanja Slovencev. Prireditelj je bila v Sokolskem domu, kjer je dobil klub dvorano za stonj. Ravnateljstvo gimnazije je pa omogočilo obisk srednješolski mladini, ki je napolnila dvorano. Upamo pa, da gimnazija ni izročila mladih ljudi, med katerimi je mnogo literarnih talentov, v vzgojo kluba prekmurskih akademikov. Kajti ugotavljamo, da po vladajoči struji, ki edina dela v klubu, bodo ti ljudje tako vzgojeni, kakor si starši in tudi mi v resnici ne želimo. Pričakovali smo, da bo gimnazija vzgajala literate v lastni režiji in pod lastno streho in nas povabila na kak lep večer. Do danes tega še nismo pričakali.

Večer so obiskali gospodje: sreski načelnik dr. Bratina, poslanec Benko s sinom, in župan Hartner. Udeležilo se ga je tudi učiteljsko in profesorji.

načelo prijetnega in koristnega, je to potrebno danes. Namen umetnosti je res da vzbujanje estetskega ugodja, a je istočasno lahko smotno vzbujanje človeških gonov, ki so včasih s čustvi v presenetljivi tesni zvezi. Katoličan n. pr. nikakor ne more sprejeti Ovidovega dela Ars amandi, ki se kljub svoji klasični latinščini giblje v krogu najotipljivejše poltenosti in mu je edini namen pouk o čim smotrnejši in učinkovitejši utešitvi seksualnega naslajanja. O kakem estetskem uživanju tu ne more biti govora. »Ars amandi« je po obliki lahko bleščeča umetnina, po vsebini in smotru pa je prav tako malo umetnina kot kos mesa. Tudi Boccacciove novele v Dekameronu ne dvigajo duha iz začaranega kroga spolnosti — imajo namreč en sam namen: preračunano naslajanje —, pa naj bodo po svoji obliki še tako vzgledne novele. Iz teh dveh značilnih primerov nam postane jasno, da je lahko v krasni posodi zelo etična misel, lahko pa tudi škodljiva in strupena. Vedeti moramo, da imamo pri vsakem leposlovnem delu dva elementa: oblikovnega in vsebinskega. Pravi pisatelj bo posvečal isto pažnjo obliki kakor vsebini in tako ustvarjal dela, ki bodo po prvi vrlini zrcalo določene dobe, po drugi pa last zgodovine.